Kniha: Petrolejové lampy

Předmět: Literatura, Rozbory

Přidal(a): Adela Barcuchova

Jaroslav Havlíček (1896-1943)

- Český představitel meziválečné psychologické prózy
- narodil se 3. února 1896 v Jilemnici
- Hrdinové v jeho dílech mají až patologickou vlastnost, mnohé prózy mají hororovou atmosféru
- literární tvorbě se intenzivně věnoval od poloviny 20. let, publikoval např. v časopisech Lumír, Zvon nebo i v Národních listech
- Autor líčí postavy jako degenerované jedince, naturalisticky líčí touhu člověka vymknout se osudu
- Nedokončil vysokou školu, byl totiž odveden na frontu za 1.sv.války a bojovala
- Po válce pracoval jako bankovní úředník
- Jeho meziválečné psychologické romány obsahují prvky **naturalismu** = **snaží zachytit nezkreslenou realitu** (Za jeho tvůrce bývá označován Émile Zola)

Díla:

- Neopatrné panny (soubor 5 povídek, tragické příběhy žen z 1. sv. války)
- Synáček (psychologická novela, vypráví o vedlejší postavě v díle Petrolejové lampy)
- Neviditelný (román, psychoanalýza rodiny>strýc si myslí, že je neviditelný)

Literárně/obecně kulturní kontext

Meziválečná psychologická próza

- 20.-30. léta 20. století
- Rozkvět v době okupace (o skutečném životě psát nemůžou, uchylují se k alegoriím)
- Hlavní postavy jsou nějak postiženy
- Česká literatura ovlivněna např. **Kafkou, Dostojevským, Joycem**
- texty, které se zaměřují na **vykreslení duševního života**, zobrazují nitro postav **detailně**
- **vznikla ve 20. století díky vlivu Freudovy psychoanalýzy**
- zobrazují se **pudy, patologické jevy**

Představitelé

- **Marie Pujmanová** = silná komunistka, sociální prózy (Předtucha)
- **Václav Řezáč =** psychologická próza (Svědek)
- **Karel Josef Beneš** = Uloupený život
- **Ladislav Klíma** = Utrpení knížete Sternenhocha

Zařazení díla do kontextu světové literatury

- Dadaismus = primitivita, absurdita
- Surrealismus = fantazie
- Existencialismus = člověk jako osamocený a zcizený jedinec
- Demokratický proud = Čapek
- Naturalismus = Mrštík
- Realismus = Jirásek
- **Francie**
    - Rolland – Petr a Lucie
- **Anglie**
    - B. Shaw – Pygmalion
- **Německo**
    - M. Remarque – Na západní frontě klid
- **Pražští Němci**
    - Kafka – Proces
- **Rusko**
    - Šolochov – Osud člověka

- **USA**
    - Steinbeck – Hrozny hněvu

Rozbor: Petrolejové lampy

Literární druh a žánr

- **Druh:** Epika, Próza
- **Žánr:** Psychologický román (hlavním tématem je psychika hl. postav, jejich myšlenky a chování)

Téma a motiv

- **Téma:** přechod z měšťanské paničky na těžce pracující selku, obraz rozpadajícího se světa, mezilidské vztahy v rodině, ovlivnění života psychickým onemocněním
- **Motiv:** Smrt, nešťastné manželství, nenaplněné sny, nemoc, rodinné vztahy, degenerace, maloměstská společnost, osud silné ženy, která se i přes neštěstí v lásce nevzdává, nový začátek, psychický rozpad osobnosti vlivem nemoci, touha ženy po rodině

Kompoziční výstavba

- Chronologická, retrospektiva (Štěpky vzpomínání na dětství)
- Příběh dramaticky graduje, naturalistické prvky
- **3 části:**
    - Lampy svítí a prostírá se (33 kapitol)
    - Sytý u stolu (22 kapitol)
    - Lampy zhasínají (11 kapitol)

Vypravěč

- Vševědoucí vypravěč
- **Er-forma**
- Pásmo vypravěče se často prolíná s vnitřními monology postav

Vyprávěcí postupy

- Pásmo řeči postav: přímá řeč
- Pásmo řeči vypravěče: er-forma

Typy promluv

- Nejčastěji dialogy, občas se objevují i vnitřní monology
- Častým stylovým prostředkem je prolínání vypravěčského pásma s vnitřními monology postav

Jazykové prostředky a jejich funkce ve výňatku

- Psáno spisovnou, obecnou češtinou
- Občas i nespisovné výrazy (ksindl)

Tropy a figury a jejich funkce ve výňatku

- Metafora: „…podtrhnou mlhoviny zchytralostí…“
- Přirovnání: „…skoro stejně pošetilá, jako když vychodila školu…“
- Personifikace/metafora: „Nechtěla pohlédnout drsné pravdě do očí.“

Časoprostor

- **Doba**: přelom 19. a 20. století
- **Prostor**: podkrkonošské městečko Jilemnice a okolí

Postavy

- **Štěpka Kiliánová** = hodná, obětavá, trochu výstřední, nehezká žena, osvojila si spíše chlapecké chování, upřímná a upovídaná, neodpovídá dobovému ideálu ženy, je to ale silná osobnost, touží po rodině (=vezme si Pavla Malinu a po svatbě zjistí, že má její muž syfilis, tomu se nepoddá a obětavě se o něj stará a pečuje až do jeho smrti), smrt Pavla změní přístup starého Maliny a Jana ke Štěpce
- **stavitel Kilián** = Štěpky otec, je to pracovitý člověk, toužil po synovi, několikrát za život zmnohonásobil svůj původní kapitál, je šetrný, hrdý a uzavřený
- **Anna Kiliánová** = matka Š, sestra Maliny, velmi zbožná žena, neprojevovala city, je chladná a uzavřená
- **Pavel Malina** = jako dítě byl štědrý a miloval Vejrychovsko a jeho okolí, přestal studovat a přešel k rakouské armádě, kde se z něj stal bezcitný don Juan, k rodině se vracel jen, když potřebovali peníze, žil nezávazný život, měl dluhy, chlubil se milostným dobrodružstvím, později dostal syfilis a vrátil se domů, má kruté cynické poznámky, jimiž zraňuje své okolí
- **Jan Malina** = jako malý byl lakomý, mladší bratr Pavla, zatímco Pavel vystudoval a narukoval do armády (poflakování se, milostné románky, …), Jan tvrdě pracoval na statku, zahořkl. Je velmi nedůvěřivý, šetrný a ješitný. Na konci se rozhodne Štěpku požádat o ruku – pro větší zisk.
- **Josef Malina** = bratr Anny Kiliánové, nikdo Štěpku moc nemusel, až na konci příběhu získala jeho respekt. Ze začátku nevnímá chování Pavla, je na něj pyšný, a tak trochu zaslepený jeho úspěchy, přes které nevnímá problémy, které má. Později se z něj stane zbabělý stařec, který dělá vše jen pro velký zisk.

Děj

Stavitel Kilián, původně chudý zedník, se domůže pracovitostí významného postavení. Vezme si dívku, Annu, dceru Vejrychovského statku. Vychovají dceru Štěpku, která nežije tak úplně šťastný život, přestože má všeho dostatek. Často vzpomíná na své dětství, kdy si hrávala s Malinovými chlapci a teď již o ni ani jeden nejeví zájem. Kvůli své otevřenosti, často drsnému, klučičímu chování, ji lidé nemají moc rádi a ke všemu není moc pohledná, tudíž o ni žádný kluk

nejeví zájem. Štěpka touží po lásce a po rodině. O statek na Vejrychovsku se stará Jan Malina. Jeho mladší bratr Pavel, je důstojník, líný, který pije, hraje karty, mění partnerky a má dluhy, kvůli kterým je suspendován a vrací se tak na statek. Jan ho ale odmítne, protože donedávna musel žehlit jeho problémy. Pavel ale nabídne Štěpce sňatek, z vypočítavosti, ta mu uvěří a kývne mu na to. Kilián i přes své obavy a výhrady ke sňatku vykoupí statek a navrhne Štěpce nádherný dům. Brzy po svatbě přijde ale první zklamání, Pavel o ni nestojí a kvůli syfilisu s ní nemůže mít děti. Štěpka i přes tuhle překážku, kterou těžce nese, se nevzdává a stará se o svého chátrajícího manžela a zároveň o nemocnou matku. Nakonec Jan odveze Pavla do chorobince, kde taky umírá. Jan požádá Štěpku o ruku, opět to ale není tak úplně z lásky, ale kvůli jmění, které si Štěpka nese, ale v závěru spolu budou šťastně žít a plnit si sny.